

KONFERENCE GLOBÁLNÍ PROBLÉMY VEŘEJNÉHO ZDRAVOTNICTVÍ 2023

Ve dnech 23. a 24. 2. 2023 proběhl na Lékařské fakultě Ostravské univerzity (LF OU) 11. ročník konference Globální problémy veřejného zdravotnictví 2023 s mezinárodní účastí. Konferenci po delší pauze způsobené pandemií covidu-19 pořádali pracovníci Ústavu epidemiologie a ochrany veřejného zdraví LF OU pod záštitou hlavní hygieničky ČR MUDr. Pavly Svrčinové, Ph.D., ředitele Zdravotního ústavu se sídlem v Ostravě a Zdravotního ústavu se sídlem v Ústí nad Labem (ZÚ) Ing. Eduarda Ježa a děkana LF Ostravské univerzity doc. MUDr. Rastislava Maďara, Ph.D., MBA, FRCPs. Partnery konference byly Česká průmyslová zdravotní pojišťovna, Všeobecná zdravotní pojišťovna, Oborová zdravotní pojišťovna, Nemocnice Havířov, Krajská hygienická stanice Moravskoslezského kraje a Ministerstvo zdravotnictví, z. ú. Slavnostního zahájení se zúčastnili představitelé zaštiťujících partnerů v čele s hlavní hygieničkou, kteří pozdravili účastníky konference. Podtitulem konference byla Prevence a kvalita života, což byla také hlavní témata dvou plenárních přednášek. První přednášku „Výzvy pro veřejné zdravotnictví v České republice“ přednesla hlavní hygienička. Uvedla v ní základní demografické údaje a údaje o zdravotním stavu obyvatel v ČR ve srovnání s EU. ČR má např. vyšší míru plodnosti proti EU (1,7 vs. 1,5 dítěte na 1 ženu), ale střední délku života o 2 roky nižší (78,3 vs. 80,6 let). Tento fakt souvisí s rizikovými faktory, jako jsou především kouření, obezita a konzumace alkoholu (míra konzumace alkoholu v ČR patří k nejvyšším v EU). Z toho důvodu je hlavní prioritou Strategie Zdraví 2030 zvyšování zdravotní gramotnosti a zlepšení postoje k primární prevenci obyvatel. Velmi zajímavá byla také přednáška současného velvyslance ve Finsku a exministra zdravotnictví Mgr. et Mgr. Adama Vojtěcha, MHA, který popsal přístup k primární prevenci a zajištění primární péče ve Finsku. Obecně severské státy mají o 5–10 let delší dobu přežití ve zdraví než ČR. Primární péče je ve Finsku zajišťována zaměstnavateli a vzdělávacími institucemi. Vzhledem k velkým vzdálenostem a poměrně malému počtu zdravotních středisek (kolem 150) se uplatňuje také telemedicína, kterou využívá kolem 53 % obyvatel. Finsko se velmi dobře dokázalo vyrovnat s problémem nejvyšší úmrtnosti na kardiovaskulární onemocnění v 60. letech (projekt Severní Karélie) pomocí intervenčních opatření (např. regulací prodeje alkoholu) a do roku 2030 má Finsko za cíl dosáhnout méně než 5 % kuřáků v populaci.

První sekci **Zkušenosti z pandemie covidu-19** zahájil děkan LF OU doc. MUDr. Rastislav Maďar, Ph.D., MBA, FRCPs, přehledem celého průběhu pandemie. Bohužel v ČR si celkově covid-19 vyžádal přes 42 tisíc životů. V průběhu pandemie ČR patřila mezi nejhorší země světa s nejvyšší intervalovou úmrtností od druhé světové války. Během pandemie museli lékaři také řešit řadu eticky sporných situací. Na některé z nich poukázala ve své přednášce doc. PhDr. Mgr. Kateřina Ivanová, Ph.D., z LF UP Olomouc.

Důsledky pandemie byly také předmětem další sekce **Kvalita a délka života**, kterou zahájila přední česká demografka prof. RNDr. Dagmar Dzúrová, CSc., z PřF

UK Praha. Vysoká úmrtnost na covid-19 vedla k poklesu naděje dožití mezi roky 2020 a 2021 o 1,24 roku u mužů a o 0,97 roku u žen. Pandemie měla vliv nejen na naše fyzické zdraví, ale také na duševní zdraví. Kolegové ze Slovenska analyzovali vliv pandemie na duševní zdraví zranitelné části populace, klienty domovů seniorů, kteří se ocitli během pandemie v naprosté sociální izolaci. Výsledky pilotní studie přednesla prof. MUDr. Ľubica Argalášová, Ph.D., MPH, z LF UK Bratislava. Pandemie a opatření s ní spojená zasáhly také výrobní podniky, které musely reagovat na legislativní nařízení a povinnosti spojené s preventivními opatřeními. Jak se s touto situací vyrovnávaly, prezentovala PhDr. Michaela Machajová, Ph.D., MPH, z Trnavské univerzity.

První konferenční den byl zakončen velmi zajímavou prezentací spojenou s praktickou ukázkou časné detekce karcinomu plic s využitím signálních psů. Mgr. Petra Riedlová, Ph.D., z LF OU prezentovala výsledky této diagnostické metody na základě změny srdeční frekvence psů při detekci nádoru. Na základě 84 pokusů tato diagnostická metoda dosáhla senzitivity 95,2 % a specificitu 81,8 % (1). Po přednášce následoval popis trénování psů pana Kani z Českého centra signálních zvířat, z. s., z Kopřivnice s praktickou ukázkou (2).

Druhý den konference byl zahájen sekci **Ochrana zdraví při práci**. Mgr. Matyáš Fošum prezentoval rozdíly v poskytování pracovnělékařských služeb některých členských států Evropské unie. Dále zástupci MZ ČR Mgr. Matyáš Fošum a Mgr. Jana Urbanová představili změny ve vyhlášce č. 452/2022 Sb., resp. v novele vyhlášky č. 79/2013 Sb., o pracovnělékařských službách. Od 1. 1. 2023 došlo k úpravě postupů v provádění periodických pracovnělékařských prohlídek (zrušení u některých faktorů kategorie 2 a 1). Vstupní prohlídky zaměstnanců byly zachovány beze změny. Na problematičnost uvedené úpravy poukázala ve své přednášce MUDr. Anna Šplíchalová, Ph.D., ZÚ Ostrava. Přibližně třetinu uznaných nemocí z povolání v ČR (mimo covidu-19) tvoří totiž onemocnění pohybového aparátu z přetěžování. Pracovníci těchto profesí jsou většinou zařazeni do 1. nebo 2. nerizikové kategorie. Pro faktor lokální svalová zátěž byly periodické preventivní prohlídky v kat. 1 a 2 zrušeny. Na další problém v oblasti pracovního lékařství poukázala ve své prezentaci MUDr. Hana Lehocká, Ph.D., ZÚ Ostrava. Od roku 2023 mohou být nově hlášena i profesionální onemocnění bederní páteře, ale jak klinická, tak zejména expoziční kritéria pro jejich přiznání jsou velmi striktní. Na následnou diskuzi, které proběhla k uvedeným tématům, reagovala hlavní hygienička příslibem svolání schůzky všech zainteresovaných stran s cílem nastavit co nejefektivnější systém prevence. Své zkušenosti s úrovní zdravotnictví v Kongu (konkrétně při návštěvě 5 zdravotnických zařízení) prezentovala Mgr. Petra Macounová z OU. MUDr. Michael Vít, Ph.D., ze SZÚ se ve své prezentaci věnoval otázce profesionální expozice azbestu. Konstatoval, že přestože byly práce zákonem č. 309/2006 Sb. v ČR až na výjimky zakázány, pracuje v riziku azbestu v současné době cca 1 400 pracovníků.

Další sekci **Prevence neinfekčních a infekčních nemocí** uvedla doc. MUDr. Kvetoslava Rimárová, CSc., univ. prof. z LF UPJŠ Košice, přednáškou zaměřenou na zdraví matek a dětí na východním Slovensku. Na základě série výzkumných studií byl prokázán např. vliv etnických faktorů na novorozeneckou hmotnost, gestační věk a další zdravotní parametry novorozenců. Téma novorozenců bylo také spojeno s další velmi zajímavou přednáškou doc. MUDr. Jana Pavlíčka, Ph.D., FN Ostrava, který vyhodnocoval rizikové faktory vrozených srdečních vad v rámci prenatalního screeningu v Moravskoslezském kraji. Incidence se neodchyluje od běžného výskytu (přibližně 1 %), ale v případě výskytu jednoho nebo více rizikových faktorů u budoucích rodičů je riziko těchto vad statisticky významné. Doc. PhDr. Róbert Ochaba, Ph.D., MPH, univ. prof. z Trnavské univerzity, poukázal na problém alternativních produktů, které nahrazují klasické cigarety. Jsou formou vedoucí ke snížení zdravotních rizik, ale vedou k závislosti. MUDr. Zdenka Shumová (ředitelka KHS hl. m. Prahy) popsala přímo detektivní pátrání, ke kterému vedlo epidemiologické šetření prokazující hromadné onemocnění virovou hepatitidou A po konzumaci jahod z Egypta. Mgr. Vít Ulman ze ZÚ Ostrava se zabýval problematikou mykobakteriálních onemocnění. V posledních dvou letech incidence klasické tuberkulózy na celorepublikové úrovni mírně klesá a záchyt multirezistentních a extenzivně rezistentních kmenů *M. tuberculosis* zůstává konstantní, tj. 25 případů ročně. Podíl ostatních mykobakteriálních onemocnění (mykobakterióz) neklesá ročně pod 80 případů. Vzhledem k tomu, že epidemiologická šetření jednotlivých případů diagnostikovaných mykobakterióz nejsou standardně prováděna, zůstává zdroj původce onemocnění u postižených pacientů neodhalen. Závěrečný příspěvek v této sekci patřil panu Pavlu Gruberovi, který přestavil nově vzniklý (2021) nezávislý think tank Ministr Zdraví z. ú. Jeho ambicí je přispět k potřebným změnám v českém zdravotnictví, vedoucím ke zvýšení počtu let, které prožijí občané ČR ve zdraví, o pět let do roku 2030 (3).

Konferenci uzavřela sekce **Mladých výzkumníků**, v rámci které zaznělo devět příspěvků z různých oblastí ochrany veřejného zdraví. Početnou skupinu tvořili mladí vědci z pracoviště Recetox MU Brno. Mgr. Tomáš Janoš se zabývá problematikou expozice pesticidů v dospělé i dětské populaci. Mgr. Nina Palešová vyhodnotila riziko expozice per- a polyfluorovaným alkylovým sloučeninám (PFAS) a polycyklickým aromatickým uhlovodíkům (PAHs) u hasičů. Mgr. Andrea Dalecká, Ph.D., na základě dat z české části longitudinální kohortové studie HAPIEE potvrdila vztah mezi dlouhodobou expozicí polutantům ovzduší a sníženým kognitivním výkonem u stárnoucí populace. Ze studie Mgr. Anny Bartoškové vyplynulo doporučení na snížení doby nepřerušovaného sezení jako jednoho z rizikových faktorů zvýšené adipozity v populaci. I tato sekce měla zahraničního zástupce, kterým byla Dr. Katarzyna Ruszkiewicz z Regionálního centra pracovního lékařství v Polsku. Cílem jejího příspěvku bylo diskutovat roli polychlorovaných bifenyly ve vývoji obezity a po-

ukázat na jejich nejvyšší koncentrace v České republice a na Slovensku v rámci zemí EU. Dále Mgr. Markéta Stanovská (LF OU, MZ ČR) referovala o prvních výsledcích studie, která hodnotí dopad důlní činnosti v oblasti dolu Turów na obyvatele ČR žijící v blízkosti dolu. Dva příspěvky informovaly o efektivitě edukační činnosti studentů LF OU, kteří ve spolupráci se ZÚ Ostrava realizují edukační programy v základních a středních školách zaměřené na prevenci rizikového chování (kouření, konzumace alkoholu, HIV/AIDS a další). Poslední příspěvek Mgr. Kateřiny Bobčíkové hodnotil dopad opatření v souvislosti s onemocněním covid-19 na kvalitu života a subjektivní hodnocení zdraví u seniorů žijících v komunitě. Čím více ovlivňovala opatření proti koronaviru jejich duševní i fyzické zdraví, tím více se u seniorů vyskytovala úzkost a deprese.

Na konferenci zaznělo celkem 35 přednášek a bylo prezentováno 21 posterů. Akce se zúčastnilo přes 120 účastníků z České republiky i ze zahraničí (Slovensko, Polsko, Irsko). Před konferencí proběhl seminář, na kterém byly prezentovány výstupy Excelentního výzkumu Healthy Aging in the Industrial Environment CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000798 (HAIE) financovaného z EFRR/ESF. Abstrakta jak prezentací konference Globální problémy veřejného zdravotnictví 2023, tak ze semináře jsou k dispozici v on-line sborníku (4).

Organizátoři děkují všem partnerům, aktivním přednášejícím i ostatním účastníkům za podporu a přízeň a srdečně zvou všechny zájemce o problematiku veřejného zdravotnictví na další ročník, který plánují pracovníci Ústavu epidemiologie a ochrany veřejného zdravotnictví LF OU zorganizovat 15.–16. února 2024.

LITERATURA

1. Riedlova P, Tavandzis S, Kana J, Tobiasova M, Jasickova I, Roubec J. Olfactometric diagnosis of lung cancer by canine scent - a double-blinded study. *Complement Ther Med*. 2022 Mar;64:102800. doi: 10.1016/j.ctim.2022.102800.
2. Workshop Časná detekce karcinomu plic - praktická ukázka trénování psů. In: Globální problémy veřejného zdravotnictví 2023 - Prevence a kvalita života; 23.–24.2.2023; Ostrava [online]. Facebook; 2023 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/reel/1621111861684659/>.
3. Ministr Zdraví [online]. Praha: Ministr zdraví; 2023 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: www.ministrzdravi.cz.
4. Maďar R, Tomášková H, Skýbová D, Stehlíková M, editors. Globální problémy veřejného zdravotnictví 2023 - Prevence a kvalita života. Elektronický sborník abstrakt konference; 23.–24.2.2023; Ostrava [online]. Ostrava: Lékařská fakulta Ostravské univerzity; 2023 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/lf/ueovz/gpvz/gpvz-2023-sbornik.pdf>.

Doc. Ing. Hana Tomášková, Ph.D.
Ústav epidemiologie a ochrany veřejného zdravotnictví
Lékařská fakulta, Ostravská univerzita
Centrum zdravotnických služeb, ZÚ se sídlem v Ostravě
Doc. MUDr. Rastislav Maďar, Ph.D., MBA, FRCPS
Ústav epidemiologie a ochrany veřejného zdravotnictví
Lékařská fakulta, Ostravská univerzita